

ROZPUKNAĆ SIĘ (13) *vb pf*

się (8), się (5).

Zawsze: rof-.

W formach *praet* i *con*: -pukł(-), [-pukli] (7), [-puknął, -puknęli].

o jasne.

inf rozpuknąć się (1). ◇ *fut* [2 sg rozpukniesz się.] ◇ 3 sg rozpuknie się (4). ◇ *praet* 3 sg m rozpukł się (7). [f rozpukła się. n rozpukło się. ◇ *con* 1 sg m bym się rozpukł. ◇ 2 sg m byś się rozpuknął. ◇ 3 sg m by się rozpukł. ◇ 2 pl m pers byście się rozpukli, byście się rozpuknęli.] ◇ *part praet act* rozpukwszy się (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w. (dwa z niżej notowanych przykładów) s.v. rozpuknąć.

Pęknąć, rozerwać się; rozbić się, roztrzaskać się; rozpaść się; *crepare PolAnt, Vulg, Cn; di(s)rumpi Vulg, Mącz, Cn; dehiscere, dissilire, rumpi Cn* (13) :

Przen: O gwałtownych emocjach (złości, żalu), spotęgowanych cechach ludzkich (2) : I wiem otym/ iż wżelkie podniefienie w pychę/ tym fie rychlej rospuknie/ im fie nawięcey nádmie. *KrowObr* 6v. rozpuknąć się od czego (1): Dolore dirumpi, Od żalości fie rospuknąć. *Mącz* 361a.

[Fraza: »[komu] serce dobrze się nie rozpuknie«: Bóg mię mój nie opuści, aleć mi się serce dobrze nie rozpuknie, że nas uprzedzili do rzeczy, a iż my na nie, a nie oni na nas musim się oględać. [List J. Secygniowskiego z 1 II 1576 r. w:] *DudEpist* V 111.]

a. O człowieku i zwierzęciu (10) : gdi pry woda s korzenia chrzanowego będzie wpufzczona na niedzwiadka, wnetki go vczini nierufzaiącym á pothym nadawfzy fie rospuknie. *FalZioł* I 117d; Wziął thedy Dániel Smoły/ y Sádłá/ y fferści/ á zwarzył ie fpołu: y náczyńił gałek/ á dał w vftá Smokowi: Y rospukł fie fmok *Leop Dan* 14/26 [przekład tego samego tekstu *RejZwierc*]; W Greckim ftoi iż fie Iudařz łam z gory zrzucił/ á zádawiwfy fie rospukł fie ták iáko fie y onym ftało/ o ktorých czytay 2. *Kron.*25.v.12. *BibRadz* II 64d marg; *BielKron* 340v; *BiałKat* 168v; *RejZwierc* 202v; Mimo ktorj [řw. *Medarda*] grob idąc Bifkup on/ á vkłonić fie chcąc: wnetże zniego trzewá wřzytkie wypádły/ y rospukwfy fie frototnie y nagle vmárł. *SkarŻyw* 529; [[kapłan wypowiada nad kobietą posądzoną o niewierność wobec męża formułę przekleństwa:] Niechay dopufzci [Bóg]/ aby řgnyl brzvch tvoý/ ledzvie thvoie/ et tumens uterus tuus dirumpatur/ agdycz řze nadmye zyvoth thvoy aby řze rospvkl *TomZbrudzBrul Num* 5/21; á ten [Judasz] otrzymał rołá zá zapłátę niepráwořci/ á gdy fie obieřil/ rospukł fie/ thák że wypádły s niego trzewá wřzythki álbo wnetřznořci [Vulg Act 1/18]. *GilPos* 248; iedno iákoby oná zábá/ ktora gdy chćiála być wołowi rowna/ á gdy fie wielce y nád miáre nádymála/ tedy fie rospukła. *WerReguła* 84].

rozpuknąć się od czego (1): Tákżeć teř człowiek/ co náfkrýřzego w łobie ma/ to ná fie vpiwfy fie wywoła: á iefli mu oddechu w tym nie vczyniřz/ iż mowę iego hámowác zechceřz/ wnet fie od iádu ledwie nie rospuknie. *WerGořc* 260; [Słyřłaeř flowo przeciwko blizniemu twemu/ niech w tobie będzie vmorzono: wierząc iż fie od niego nie rospuknieřz [quoniam non te dirumpet]. *Leop Eccli* 19/10 (Linde s.v. rozpuknąć)].

[Fraza: »bym (a. byř, a. byřcie) się rozpuk(ną)ł (a. rozpuk(nę)li)« = *choćbym(-byř(cie)) się najbardziej wysilił(-ili), tj. nigdy, w żadnym wypadku*: Abo pokafźcie wy teř kędy táká wieczerza/ iáká

wy teraz maćie bywała? vkałźcie onego wieku áby iednego Miniłtrá/ áby iednę cháłupkę/ gdzie tá wálźá wieczera biłá? Byśćię [!] lię rołpukli nigdziey nie vkażećie. *ŁaszczOkulary C; ŚmigłAbsurda* [44]; gdyż w wielkim pánstwie wiele łpraw á łobie rózných: które gdy ná iedného włożą/ iedná drugięy przelźkadza/ iedná drugą zátrodnia/ zkąd lie rodzą owé gniewliwe łłowá: Bym lie rołpukł/ temu dofyć nie vczynię: áni wiem/ czego lie piérwéy iąc. *CerGór* 45; Tak też i ty, z domu nigdy nie wyjeżdźając, możesz podobno nieco o dobroci i cnocie jako we śnie słyszeć, ale żebyś miał umieć, co to za sprawa dobra a cnotliwa jest, byś sie ty, legarcie, rozpuknął, rozumieć tego nie będziesz *OrzŻyw* 220.]

Zwrot: »rozpuknąć się na poły« = *crepare medius PolAnt, Vulg (2):BibRadz Act* 1/18; á [Judasz] obieśiwłzy lię rołpukł lię ná poły/ y wypłynęły włzytkie wnątrznóści iego. *WujNT Act* 1/18.

a. *O wrzodzie (1)* : Albo náwierć liścia bzowégo/ z gorczycą/ á z czárnuchá przyłóż ná iáki guz chcełz/ tedyć fye zbierze y rołpuknie. *SienLek* 129v.

b. [O naczyniu: Gdy tego dnia Młzą miał Ludgerus/ ná onym ołtarzu/ á modlitwę záczał/ naczynie lię z onym miodem rołpukło/ y włzyćiek miód zniego wyciekł. *SkarŻyw* 233 (*Linde s.v. rozpuknąć*).]

Synonimy: rozpaść się, rozsieść się, rozskoczyć się.

Formacje współrdzenne cf PUKAĆ.

Cf [ROZPEKNAĆ SIĘ], ROZPUKŁY, ROZPUKNIENIE

MPi, SBu